

Юрій Баулін
доктор юридичних наук, професор,
академік-секретар відділення кримінально-правових наук НАПрН України,
професор кафедри кримінального права НЮУ
імені Ярослава Мудрого
(м. Харків, Україна),
голова робочої групи
з питань розвитку кримінального
права Комісії з питань
правової реформи
ccu_baulin@ukr.net

Василь Тацій
доктор юридичних наук, професор,
академік НАН України, почесний
президент НАПрН України,
ректор Національного юридичного
університету імені Ярослава
Мудрого (м. Харків, Україна)
rectorat@nulu.edu.ua

УДК 343.2:001.5(477)

ЗАВДАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НАУКИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Анотація. У статті висвітленні основні завдання вітчизняної кримінально-правової науки в умовах реформування кримінального законодавства України. Відповідно до Указу Президента України від 7 серпня 2019 року «Про комісію з питань правової реформи» у складі цієї комісії утворена робоча група з питань розвитку кримінального права, перед якою поставлено завдання оновлення кримінального законодавства України. Згідно з цим завданням робоча група опрацьовує три кодекси про відповідальність за публічні правопорушення, а саме: Кримінальний кодекс, Кодекс про проступки і Кодекс про адміністративні порушення. Важливою умовою виконання цього завдання є наукове забезпечення законопроектної роботи.

Метою статті є формулювання завдань вітчизняної кримінально-правової науки в забезпеченні якісної підготовки зазначених кодексів.

Основні результати дослідження полягають у формулюванні та обґрунтуванні сімнадцяти напрямів наукових досліджень для якісного наукового забезпечення підготовки нових кодексів.

У висновку зазначається, що концентрація зусиль науковців на визначених напрямках наукових досліджень дозволить підготувати майбутнє законодавство про відповідальність за публічні правопорушення, яке відповідатиме викликам сучасності.

Ключові слова: реформування кримінального законодавства, кримінально-правова наука, напрями наукових досліджень, відповідність сучасним викликам.

1. Після набуття незалежності Україною на її теренах десять років (з 1991 по 2001 роки) діяв Кримінальний кодекс УРСР (України) 1960 року із змінами і доповненнями, а з 1 вересня 2001 року і по теперішній час – чинний Кримінальний кодекс України (далі – КК України). Порівняно з попередніми кримінальними законами КК України є чинним лише протягом трохи більше ніж 18 років. Попередні кримінальні закони (КК УСРР 1927 р., КК УРСР 1960 р.) в середньому були чинними вдвоє довше за нинішній КК України і пережили періоди радикальних змін у суспільстві і державі (період після жовтневого перевороту, НЕП, колективізація, індустріалізація, утворення СРСР, Конституція СРСР 1936 р., масові репресії, Голодомор, друга Світова війна, повоєнні роки, Голокост, «холодна війна», період застою, відлига, перебудова, демократизація країни, розпад СРСР, утворення окремих держав на теренах колишнього СРСР (СНД), зміна форм власності, перші ринкові перетворення, формування самостійного управлінського апарату тощо).

2. Чинний КК України був підготовлений робочою групою Кабінету Міністрів України на чолі з одним із авторів цієї статті В.Я.Тацієм. Кодекс готувався майже 9 років. Ця доволі довга підготовка була обумовлена необхідністю формування нової системи права України, побудованої на принципах, проголошених у Декларації про незалежність України 1990 року, а потім потребував приведення його положень до вимог Конституції України 1996 року, проходження оцінки міжнародних експертів, врахування міжнародних зобов'язань України, лінгвістичної експертизи тощо. Цей Кодекс зберіг наступність класичних інститутів кримінального права: поняття злочину

як підстави кримінальної відповідальності; визнання суб'єктом злочину лише фізичної особи; збереження принципу відповідальності лише за наявності вини; розвиток інститутів незакінченого злочину і злочину, вчиненого у співучасті; розширення кола обставин, що виключають злочинність діяння; визначення дванадцятиох видів покарань та правил їх призначення, а також інститутів звільнення від кримінальної відповідальності та від покарання, судимості; поділ злочинів в Особливій частині КК на розділи в залежності від цінності об'єктів кримінально-правової охорони: злочини проти основ національної безпеки, людини, суспільства, держави та міжнародного правопорядку. В робочій групі по підготовці КК України брали участь науковці з усіх закладів вищої освіти України, положення проекту КК обговорювалися на багатьох наукових заходах, проект КК отримав високу оцінку міжнародних експертів. Але головне полягало в тому, що в Україні як самостійній, незалежній, демократичній і правовій державі (ст.1 Конституції України) відбувалися кардинальні зміни в економічній, політичній, правовій, культурній та інших сферах життєдіяльності людей. І ці зміни повинні були враховуватися у новому законодавстві України, в тому числі і в КК України. І якщо на першому етапі його чинності КК все ще зберігав якість системного нормативно-правового акту, то в наступні роки до КК України було внесено багато змін і доповнень. У своїй більшості такі зміни ґрунтувалися на невиправданій ідеї, що посилення суворості кримінального закону має вирішальне значення для подолання негативних явищ, які з'являються у суспільстві. Так, сплеск організованої злочинності у 90-х роках минулого століття потягнув за собою зміни в положеннях КК України стосовно відповідальності за співучасть у злочинах. В перші роки цього століття постали питання визначення відповідальності за терористичні злочини. Міжнародні зобов'язання України у сфері протидії корупції також потягли за собою неодноразові зміни до КК України. Підписання Угоди про асоціацію між ЄС та Україною зобов'язало нашу державу адаптувати національне право до європейського законодавства тощо. Україна є учасником багатьох міжнародно-правових конвенцій, які зобов'язують державу ухвалити певні зміни до КК

України. Криваві події на Майдані у лютому 2014 року, докорінна зміна суспільно-політичної обстановки в Україні вплинули, крім усього іншого, і на зміст КК України. В теперішній час, коли Крим окупований Російською Федерацією і частина територій Донецької та Луганської областей контролюються терористичними формуваннями т.зв. ДНР та ЛНР за підтримки Російської Федерації, постають нові завдання і в частині кримінально-правового регулювання відносин, що виникають між державою і громадянами України та іноземцями, які вчиняють злочини проти територіальної цілісності України, в зоні проведення Операції Об'єднаних Сил тощо.

Ці та інші чинники вплинули на те, що в КК з дня введення його в дію і по теперішній час було внесено більш тисячі змін і доповнень, готуються нові зміни та доповнення КК. Очевидно, ці зміни вносилися Верховною Радою кількох скликань, часто без врахування закладених в КК концептуальних положень (як кажуть, «на потребу дня»), без врахування наробок вітчизняної кримінально-правової науки, при відсутності соціальної обумовленості змін, з порушенням правил криміналізації, законодавчої техніки тощо. Всі ці зміни і доповнення призвели до того, що чинний КК України перестав бути системним нормативно-правовим актом; у ньому з'явилися протиріччя і неузгодженості, а також помилкові положення; він занадто перевантажений спеціальними складами злочинів, що породжує непотрібну і неузгоджену конкуренцію кримінально-правових норм; КК України не дає відповіді на багато питань, які постали перед судами при його застосуванні; цей акт не у всьому відповідає міжнародним зобов'язанням України, не враховує появу нових форм злочинності у сфері суспільних комунікацій, можливості штучного інтелекту тощо.

3. Курс на те, щоб побудувати в Україні розвинену європейську країну із сучасною, прозорою, добро функціонуючою демократією, ставить перед державою завдання щодо подальшого розвитку правової системи України на основі конституційних принципів верховенства права, пріоритетності прав і свобод людини і громадянина з урахуванням міжнародних зобов'язань України

відповідно до демократичних стандартів і найкращих світових практик, зокрема, держав-членів Європейського Союзу. Відповідно до цього Указом Президента України від 7 серпня 2019 р. була створена Комісія з питань правової реформи, в складі якої із числа її членів була утворена, зокрема, робоча група з питань розвитку кримінального права. До цієї групи увійшли дев'ять науковців з провідних закладів вищої освіти України, перед якими поставлені завдання забезпечити розроблення і внесення Президентові України узгоджених пропозицій стосовно змін до законодавства про кримінальну відповідальність з урахуванням сучасних викликів та потреб демократичного суспільства.

На виконання цього державного завдання робоча група з питань розвитку кримінального права 18-19 жовтня 2019 р. у м. Харкові на Міжнародній науковій конференції презентувала проект Концепції реформування законодавства України в частині відповідальності за публічні правопорушення. Згідно з цим проектом планується підготовка трьох кодексів: 1) Кримінального кодексу, 2) Кодексу про проступки і 3) Кодексу про адміністративні порушення. При цьому строки підготовки зазначених проектів кодексів є досить стислими, а саме протягом року.

4. Своєчасне і якісне виконання поставлених завдань з реформування кримінального законодавства потребує мобілізації зусиль фахівців в галузі кримінального, кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого та адміністративно-деліктного права. Такі зусилля мають бути зосереджені на вирішенні комплексу завдань з наукового забезпечення підготовки зазначених нормативно-правових актів.

5. Важливий напрям стосується завдань кримінально-правової науки щодо забезпечення кримінологічної, соціальної та міжнародно-правової відповідності нового кримінального законодавства України тобто сучасним викликам злочинності. КК повинен мати сучасні кримінально-правові засоби протидії проявам транснаціональної злочинності, злочинам у фінансовій сфері, у сфері охорони навколишнього середовища, сучасним формам організованої

злочинності, пов'язаної, зокрема, з торгівлею людьми, тероризмом, незаконним обігом наркотичних засобів, зброї, антикваріату, фальсифікованих лікарських засобів тощо.

КК і КПК повинні мати норми, які б забезпечували ефективне міжнародне співробітництво у боротьбі із злочинністю. У зв'язку з цим завданням кримінально-правової науки є забезпечення відповідності нового КК міжнародним зобов'язанням України. Перш за все, мова йде про імплементацію тих положень міжнародних договорів, які є обов'язковими для України, оскільки відомо, що не всі такі договори імplementовані в кримінальне законодавство України. Крім того, важливо надати наукове обґрунтування щодо адаптації та гармонізації вітчизняного кримінального законодавства з міжнародними угодами, конвенціями, учасником яких є Україна. Так, відповідно до Угоди про асоціацію між ЄС та Україною і, виходячи із конституційних положень, згідно з якими підтверджена незворотність європейського та євроатлантичного курсу України (Преамбула Конституції України), перед українською правовою наукою взагалі, та кримінально-правовою, зокрема, стоїть завдання дослідження, обґрунтування та наукового забезпечення гармонізації кримінального законодавства України з європейським кримінальним правом, тобто забезпечення європеїзації кримінального законодавства України. Це означає необхідність докладного дослідження європейського кримінального права, яке знаходить своє відображення в директивах ЄС, стандартах Ради Європи в галузі матеріального кримінального права, в практиці Європейського Суду з прав людини (ЄСПЛ), яка є джерелом права в Україні, а також практики Європейського Суду справедливості, висновках Венеційської комісії в тій частині, що стосується кримінального права, експертів Ради Європи по окремим законопроектам у галузі кримінального права тощо. В європейських структурах існують різні інституції, рекомендації яких беруться за основу при виробленні рекомендацій і рішень керівних органів ЄС та Ради Європи (наприклад, Рада з пенологічної співпраці при Раді Європи). Європейські партнери підтримують в Україні різні

напрями роботи, які перехрещуються з проблемами кримінального права, наприклад, Центр по тюремному населенню, Центр пробації, робоча група Міністерства юстиції України з розвитку кримінальних покарань і заходів, не пов'язаних з ізоляцією від суспільства, та вдосконалення практики їх застосування тощо. Напрацювання зазначених інституцій підлягають науковому обміркуванню і дослідженню з метою формування пропозицій до майбутнього КК України. У зв'язку з цим підвищується і роль порівняльних досліджень, в тому числі в галузі кримінального права. Дослідження законодавчого досвіду європейських країн в кримінально-правовій сфері, особливо в тих, в яких нещодавно було змінено кримінальне законодавство, може дати добрий ефект запозичення сучасних підходів до вирішення проблем, загальних для європейських країн, з урахуванням, звісно, специфіки національно-правової системи України.

б. Одним із важливих напрямів є дослідження проблем відповідності кримінального законодавства вимогам Конституції України, яка згідно з ч.2 ст.8 має найвищу юридичну силу, а закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Відомо, що при підготовці КК 2001 року текст проекту проходив експертизу на його відповідність Конституції України, але Конституція 1996 року зазнала численних доповнень та змін і тому знову виникають питання про відповідність Основному закону України інституту звільнення особи від кримінальної відповідальності, положень кримінального закону щодо осіб, які засуджені до довічного позбавлення волі, але не мають права «на надію» тощо.

Згідно з ч.1 ст.8 Конституції України «в Україні визнається і діє принцип верховенства права». Зміст цього принципу потребує втілення в текст проекту нового КК. Разом з тим, в науці кримінального права відсутній єдиний підхід до розуміння цього принципу у кримінально-правовому вимірі. А між тим, принцип верховенства права закладений не тільки в Конституції України, а й і засновницькі документи багатьох європейських інституцій, наприклад, Ради Європи, ЄС тощо. Тому одним із важливим завдань вітчизняної кримінально-

правової науки є дослідження, формулювання та втілення принципу верховенства права у приписи нового КК, а також у практику його застосування.

7. Наступний напрям, який потребує концентрації зусиль науковців, є змістовне наповнення кримінально-правових норм. Ці норми повинні відповідати, перш за все, потребам демократичного суспільства. У зв'язку з цим важливе значення мають положення Указу Президента України №722/2019 від 30 вересня 2019 року «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». Цим Указом підтримані проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року №70/1 глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року та результати їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України. В Указі визначено 17 таких цілей, в тому числі ціль № 16 – «сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу для правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях». Крім того, Національною академією наук України та галузевим академіям, зокрема, і Національній академії правових наук України рекомендовано враховувати Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року під час визначення напрямів наукових досліджень. Нарешті, зазначені Цілі є орієнтирами для розроблення проектів прогнозних і програмних документів, проектів нормативно-правових актів з метою забезпечення збалансованого економічного соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України. Проект Стратегії Сталого розвитку України до 2030 року і Національний план дій до 2020 року, які підготовлені Кабінетом Міністрів України із залученням широкого колу експертів, управлінців, представників громадського суспільства, передбачають, зокрема, завдання сприяти верховенству права, забезпечення надання всім рівного доступу до захисту їхніх прав, протидіяти корупції, зловживанню з боку посадових осіб і жорстокому та принизливому поведженню шляхом реформування системи судочинства та забезпечення правопорядку. Для досягнення оперативної цілі – сприяти мирним і інклюзивним спільнотам для

сталого розвитку і забезпечити безпеку держави – поставлене завдання значно скоротити поширення усіх форм насильства та знизити показники насильницької смертності шляхом забезпечення належної охорони правопорядку з акцентом на запобігання правопорушень; забезпечити ефективну протидію торгівлі людьми; значно зменшити незаконні фінансові потоки; вести боротьбу з усіма формами організованої злочинності; радикально скоротити кількість зброї, спеціальних засобів і вибухових матеріалів, що перебувають у незаконному обігу; зміцнити систему контролю над незаконними фінансовими потоками з метою запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансування тероризму тощо. Вочевидь, що поставленні цілі і визначенні завдання потребують концентрації зусиль науковців у сфері наук кримінально-правового циклу з метою досягнення цілей сталого розвитку, в тому числі і кримінально-правовими засобами.

8. Постійним є напрям наукових розвідок, що полягає у забезпеченні науковими дослідження обґрунтування змін до майбутнього КК, пов'язані з відмовою від положень, які не відповідають вимогам сучасності. В той же час повинна бути забезпечена наступність положень чинного КК в новому кримінальному законі. Як зазначалося, чинний КК сприйняв багато класичних інститутів кримінального права, що пройшли випробування часом. Безперечно у цих інститутів є майбутнє і у новому КК з урахуванням, звичайно, сучасних викликів злочинності, досягнень наукової думки щодо розвитку таких інститутів, матеріалів багаторічної практики їх застосування. І якщо з'являються, наприклад, сумніви у збереженні в новому КК такої ознаки злочину, як його «суспільна небезпечність», і твердження щодо його заміни на ознаку «протиправність діяння», то зусилля науковців потребують концентрації на аргументації такої заміни, зокрема, шляхом порівняльних досліджень, а також прогнозування наслідків такої заміни. Взагалі, відмова від усталених понять визначених в КК чи їх кардинальна зміна повинні бути належним чином

обґрунтовані з наукової, методологічної, практичної та будь-якої іншої точки зору.

9. Характерною особливістю сучасних досліджень є їх міждисциплінарний характер. Вочевидь, що публічні правопорушення включають в себе не тільки злочини і проступки, а й адміністративні порушення та дисциплінарні проступки в публічній сфері. Мегазавданням є створення концепції та її втілення в тексти законів щодо відповідальності за публічні правопорушення, про що вже заявлено львівськими науковцями-криміналістами. Але найближчими завданнями в межах підготовки проектів КК, КП та КАП є міждисциплінарні дослідження щодо розмежування злочинів і проступків, а також адміністративних порушень; побудови зазначених кодексів на єдиній методологічній основі; забезпечення вирішення матеріально-правових проблем у взаємозв'язку з вирішенням відповідних питань кримінальним процесуальним та кримінальним виконавчим правом тощо. Тільки комплексне вирішення проблем встановлення юридичної відповідальності за публічні правопорушення зусиллями представників наук кримінально-правового і адміністративно-деліктного циклу може давати підстави сподіватися на ефективне врегулювання відповідних відносин у сфері юридичної відповідальності за такі правопорушення.

10. При наукових дослідженнях проблем, пов'язаних з реформою кримінального законодавства, важливим є напрямок, пов'язаний з дослідженням корупційних ризиків при встановленні та застосуванні кримінального закону. Нема потреби доводити, що боротьба з корупцією та суттєве зменшення її обсягів є нагальною проблемою для України. І в цьому сенсі корупційні ризики нерідко закладаються в тексти нормативно-правових актів. Завдання полягає в тому, щоб піддати антикорупційній експертизі очікуваний текст нового КК з урахуванням прогнозу щодо його застосування. При цьому виникає необхідність передбачити антикорупційні заходи як на стадії підготовки та ухвалення кримінального закону, так і на стадії його застосування. Мова йде про обґрунтування таких положень, які б обмежили

розсуд як законодавця при встановленні підстави кримінальної відповідальності та видів і розміру такої відповідальності, так і розсуду суду при індивідуалізації кримінальної відповідальності конкретному злочинцеві за результатами розгляду певного кримінального провадження.

11. Заслуговує на увагу такий напрям наукових досліджень, як захист інтересів потерпілого від злочину в КК. В останні роки активно обговорюється питання щодо віднесення потерпілого до суб'єкта матеріальних кримінально-правових відносин. На відміну від сталих уявлень, що суб'єктами таких відносин є, з одного боку, держава, а, з другого, особа, яка вчинила злочин, а предметом – кримінальна відповідальність злочинця, пропонується розглядати і потерпілого від злочину (фізичну або юридичну особу) в якості третього суб'єкта матеріальних кримінально-правових відносин. У зв'язку з цим, в КК пропонується передбачити активну роль потерпілої особи при вирішенні питань звільнення від кримінальної відповідальності, при призначенні судом покарання винній особі, при обранні їй заходів пробації, умовно-достроковому звільненні засудженої особи від відбування покарання, при достроковому знятті судимості, застосуванні помилування тощо. В певній мірі деякі із зазначених питань вже враховані в чинному КК, а щодо більшості інших - пропонується активно впроваджувати в новий КК. Завданням науки кримінального права є чітке визначення і розмежування матеріальних, процесуальних і виконавчих аспектів кримінально-правових відносин, їх суб'єктів, прав, обов'язків і повноважень, предмета таких відносин, стадій їх реалізації та правових наслідків такої реалізації з урахуванням ролі потерпілої особи у цих відносинах.

12. Суттєве значення має напрямок досліджень, пов'язаний з обґрунтуванням криміналізації і декриміналізації протиправних діянь. Вочевидь, що чинний КК через багаточисленні зміни та доповнення став громіздким і неузгодженим актом з багатьма спеціальними нормами, розбалансованими санкціями тощо. Наукове завдання у цій царині полягає в тому, щоб обґрунтувати критерії поділу протиправних діянь на злочини,

проступки та адміністративні порушення. Вирішення цього первинного завдання дозволить побудувати і структурувати окремі кодекси. Підготовка трьох кодексів є рішучим кроком до декриміналізації багатьох протиправних діянь та гуманізації відповідальності за правопорушення різного ступеня тяжкості.

Наступним кроком є пеналізація визначених правопорушень. І тут знову виникає необхідність розробки вчення про санкції, які мають бути передбачені за відповідний вид правопорушень – злочинів, проступків і адміністративних порушень, тобто завдання яке поки що не вирішено вітчизняною правовою наукою. З цим тісно пов'язаний і такий напрямок дослідження, як диференціація підстав та виду і розміру відповідальності, а також її індивідуалізація. Вочевидь, що всі зазначені проблеми також мають міждисциплінарний характер і їх вирішення потребує комплексних досліджень фахівців суміжних спеціальностей. Виокремлюючи КК, важливо звернути увагу дослідників на те, що цей акт повинен містити відносно невеликий перелік злочинів (найбільш тяжких правопорушень), за які мають бути передбачені найбільш суворі види і міри покарання. З урахуванням того, що деякі з існуючих видів покарань майже не застосовуються (наприклад, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців), а деякі з них доцільно віднести до заходів безпеки (наприклад, позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю), то існує важлива наукова проблема побудови системи покарань та заходів безпеки за злочини, судових стягнень за проступки і адміністративних стягнень за адміністративні порушення, тобто розробка міждисциплінарного вчення про систему санкцій за публічні правопорушення. Вочевидь, що застосування суворих санкцій за вчинення злочинів (наприклад, великих штрафів і ув'язнення на певний строк та довічне ув'язнення) повинно мати на меті все ж таки забезпечення справедливості та запобігання вчиненню нових злочинів як з боку засудженого, так і з боку інших осіб (спеціальне і загальне запобігання злочинам). Точно так, метою судових стягнень за вчинення проступків є забезпечення справедливості та убезпечення

суспільства від вчинення нових посягань на життєва важливі об'єкти правової охорони.

13. Вочевидь, що в основі підготовки трьох кодексів лежить ідея гуманізації юридичної відповідальності та її диференціації в залежності від тяжкості посягання та обставин, що виступають обтяжуючими та пом'якшуючими обставинами. У той же час, сучасні підходи, пов'язані з поведженням держави з правопорушниками, дають підстави для широкого застосування покарань (стягнень), не пов'язаних з їх ув'язненням, а саме альтернативних заходів і, перш за все, інституту пробації. У вітчизняній науці тільки розпочинаються широкомасштабні та комплексні дослідження пробації. Між тим, криміногенна ситуація в країні, а також зарубіжний досвід свідчать про високу ефективність застосування пробаційних заходів до осіб, які вчинили ненасильницькі злочини, злочини невеликої і середньої тяжкості. Заслужують на увагу пропозиції, які потребують відповідного наукового обґрунтування, щодо застосування пробації до осіб, які умовно-достроково звільнені від подальшого позбавлення волі (у тому числі, від довічного позбавлення волі), при звільненні осіб від відбування покарання по закінченню строку відбування, коли особи мають великий ризик вчинення нових злочинів тощо. Предметом наукових досліджень має стати визначення юридичної природи пробаційних заходів: є вони окремим видом покарання, наприклад, пробаційний нагляд, чи це сукупність наглядових, контрольних та допоміжних заходів, які застосовуються до осіб, звільнених від покарання, з метою інтеграції їх у суспільство. Вочевидь, у подальшому потребує наукового моніторингу ефективність таких заходів, розширення їх переліку тощо. Важливо сфокусувати увагу на заходах, які заохочують осіб, що вчинили злочини, до законослухняної поведінки, стимулюють їх ресоціалізацію з тим, щоб інтегруватися у суспільство.

14. Підготовка нових кодексів повинна ґрунтуватися на аналізі статистичних даних щодо застосування чинного КК. Потребує дослідження, зокрема, проблеми ефективності застосування тих чи інших покарань,

передбачених КК. Важливим є узагальнення практики Верховного Суду у кримінальних справах. Це стосується як проблем кримінально-правової кваліфікації окремих видів злочинів та обставин, що виключають злочинність діяння так, і призначення покарання та інших кримінально-правових засобів. Завдання полягає у тому, щоби вирішити у майбутньому КК проблеми, які зараз існують у практиці застосування чинного КК, а це потребує наукового осмислення існуючих проблем та обґрунтування пропозицій з їх вирішення в проекті КК.

15. Широкий пласт наукових проблем лежить у площині діджиталізації правової системи в Україні. Вочевидь, що діджиталізація трьох кодексів про відповідальність за публічні правопорушення є лише часткою загальнодержавної програми діджиталізації всієї правової системи. Разом з тим, метою діджиталізації кодексів є допомога, перш за все, правозастосувачам (детективу, слідчому, прокуророві, судді, захиснику, офіцеру пробації, співробітнику колонії та виконавчої служби тощо) ухвалювати рішення при вирішенні тієї чи іншої проблеми за допомогою штучного інтелекту. Передумовою цього є побудова кодексів на єдиній методологічній основі, що включає в себе: єдину структуру (наприклад, книги, розділи, підрозділи, статті, пункти, підпункти), термінологію, типізацію (класифікацію) правопорушень та їх правових наслідків, уніфікацію різних реєстрів та інших матеріалів у всіх випадках, де це можливо, тощо. За допомогою діджиталізації досягається систематизація всієї необхідної інформації (законів, міжнародних актів, європейських актів, національної та іноземної практика, наукових досягнень, стану правопорядку тощо), її обробка та аналіз для вирішення поставленої проблеми, рекомендації щодо можливих рішень з прогнозом тих наслідків, які тягне за собою кожне запропоноване рішення, моніторинг виконання ухваленого рішення та корегування цього рішення з урахуванням наслідків його виконання тощо.

Діджиталізація відкриває широкі можливості для створення автоматизованих робочих місць слідчих, прокурорів, адвокатів, суддів, інших

зацікавлених осіб та державних діячів, для розгортання відповідних наукових досліджень на новій інформаційній базі, ухвалення політичних рішень тощо.

16. Вочевидь, що реформа кримінального законодавства потребує наукового осмислення освітньої підготовки майбутнього покоління юристів. Окрім перегляду освітніх та інших програм, існує необхідність обговорення питання щодо викладання на магістерських програмах питань міжнародного кримінального права, як це робиться у багатьох європейських університетах. Крім того, підготовка, обговорення і ухвалення в майбутньому кодексів про відповідальність про публічні правопорушення потребує зміни системи підвищення кваліфікації діючих працівників правоохоронної системи.

17. Очевидно, що докорінна зміна правового регулювання у сфері відповідальності за публічні правопорушення потребує зважених та продуманих кроків держави. Згідно із згаданим указом підготовлені проекти нормативно-правових актів підлягають широкому обговоренні у професійному середовищі, громадськості, всіма зацікавленими особами. Для цього повинна бути створена відповідна платформа на базі сучасних засобів комунікації. На цій платформі кожний, кого цікавлять питання відповідальності за публічні правопорушення, може висловити свою думку, стати ніби співавтором великої роботи з підготовки нового законодавства. В цій дискусії вагомий внесок повинні зробити фахівці-науковці. І лише після цього відповідні проекти у пакеті можуть бути подані Президенту України для внесення до парламенту.

На всіх зазначених вище напрямках наукових досліджень в умовах реформування кримінального законодавства доцільно концентрувати зусилля науковців з тим, щоб майбутнє законодавство про відповідальність за публічні правопорушення та практика його застосування відповідали викликам сучасності.

Yuriy Baulin
Vasyl Tatsiy

TASKS OF NATIONAL CRIMINAL LAW SCIENCE IN THE CONDITIONS OF
REFORMING THE CRIMINAL LEGISLATION OF UKRAINE

Abstract. The article considers the main tasks of the domestic criminal law theory in the conditions of reforming the criminal legislation of Ukraine. According to the Decree of the President of Ukraine of 7 August 2019 “On the Legal Reform Commission”, a working group on the development of criminal law was formed within this commission, which is tasked with updating the criminal legislation of Ukraine. According to the task, the working group is processes three codes of liability for public offenses, namely: the Criminal Code, the Code of Offenses and the Code of Administrative Offenses. An important condition for the accomplishment of this task is the scientific support of the draft legislation.

The purpose of the article is to formulate the tasks of the national criminal law theory in providing quality preparation of these codes.

The main results of the research are to formulate and justify seventeen areas of scientific researches for quality scientific support for the preparation of new codes.

The conclusion notes, that the concentration of scientists’ efforts in certain areas of research will allow to prepare future legislation on liability for public offenses, which will meet the challenges of the present.

Keywords: criminal law reform, criminal law theory, areas of research, conformity with contemporary challenges.